

دانشجویان چگونه خود را در محیط‌های بالینی ارزشیابی می‌کنند: نتایج یک مطالعه

سامیه غنا^۱، اکرم ثناگو^۲، لیلا مهستی جویباری^{۲*}

چکیده

زمینه: ارزشیابی عملکرد یادگیرندگان، یکی از مؤلفه‌های مهم و حساس در فرآیند یاددهی - یادگیری است. هدف از انجام این مطالعه، تبیین تجربه‌ی دانشجویان از «خود ارزیابی در بالین» بوده است.

روش: در این مطالعه‌ی کیفی با ۲۰ نفر از دانشجویان پرستاری و مامایی در سال ۱۳۸۹ مصاحبه‌ی نیمه‌ساختار به عمل آمد. نمونه‌گیری، مبتنی بر هدف و با حداکثر از سؤال‌های کاوشی برای عمیق‌تر شدن مصاحبه‌ها و استخراج تجربیات استفاده شد. مصاحبه‌ها خط به خط، دست‌نویس و مطابق رویکرد «تحلیل محتوا» آنالیز شدند. برای شرکت در مطالعه و ضبط صدا، رضایت‌نامه‌ی شفاهی اخذ گردید.

نتایج: آنالیز حاکی از آن بود که ملاک‌های خود ارزیابی، تلفیقی از معیارها و قضاوت‌های محسوس و نامحسوس برگرفته از کلام و رفتار «استاد، پرسنل درمانی، هم‌تایان، بیماران» و «خود ارزیابی دانشجو» است. «جلب رضایت و جلب اعتماد استاد، درخشیدن در بین هم‌تایان، جلب اعتماد و رضایت بیمار، پاسخگو بودن» از مؤلفه‌های ذهنی قضاوت از خود، در عرصه‌ی بالین بوده است.

نتیجه‌گیری: یافته‌های مطالعه‌ی حاضر، حاکی از آن است که دانشجویان با معیارهای خاص خود، به ارزیابی می‌پردازند. این معیارها مشتمل بر اشاراتی است که آن‌ها به‌طور مستمر از محیط درونی و بیرونی خود دریافت می‌کند که گاه در راستای ارزشیابی استاد است و گاه نانوشته در فرم‌های ارزیابی رسمی. لذا، توانایی شیوه‌های ارزیابی جاری، مورد تردید و سؤال است. مطالعات بیشتری برای پاسخ به این که آیا استاد و دانشجو از یک زاویه به کار انجام شده می‌نگرند، نیاز است.

واژگان کلیدی: خود ارزیابی، بالین، دانشجو، پرستاری، مامایی

۱- دانشجوی مامایی و عضو کمیته‌ی

تحقیقات دانشجویی دانشگاه علوم پزشکی

گلستان، ایران

تلفن و ایمیل: ۰۹۱۱۳۷۶۹۵۵۶

S-Ghana@hotmail.com

۲- دکترای آموزش پرستاری، استادیار

دانشکده‌ی پرستاری و مامایی بویه، مرکز

تحقیقات پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی

گلستان، ایران

تلفن و ایمیل: ۰۹۱۱۲۷۰۳۹۷۸

a_sanagu@yahoo.com

* نویسنده‌ی مسئول:

لیلا مهستی جویباری، ایران، گرگان،

دانشگاه علوم پزشکی گلستان، مرکز

تحقیقات پرستاری

تلفن: ۰۹۱۱۳۵۴۸۴۵۴

Email: jouybari@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۹۰/۸/۱۱

تاریخ دریافت: ۸۹/۱۱/۱۷

مقدمه

شیوه‌ی معمول را مناسب نمی‌دانند (۵). ضعف ارزشیابی، عامل یک دسته از مشکلات است که در نهایت، ضعف مهارت‌های حرفه‌ای دانش‌آموختگان و کاهش کارایی و اثربخشی نظام آموزش و کیفیت ارائه خدمات بهداشتی درمانی در جامعه را در پی دارد (۶). با توجه به این‌که متخصصین، در مورد ارزشیابی دانشجویان توسط استاد تأکید می‌کنند، ولی یکی از شیوه‌های ارزشیابی دانشجویان، خود ارزیابی است که در مطالعات انجام شده، استفاده از این روش مفید و پویا در راستای ارزشیابی، تأیید شده است. در حرفه پزشکی و سایر حرفه‌های وابسته به آن، توانایی دانشجویان در تشخیص نقاط قوت و ضعف خود، بسیار مهم است و خود ارزیابی صحیح می‌تواند در جهت رشد توانایی‌های فرد، مؤثر واقع شود. در کشورهای کانادا و آمریکا، بهبود و ارتقای خود ارزیابی، عامل مهم در تکامل حرفه‌ای دانش‌آموختگان علوم پزشکی محسوب می‌شود (۸). ما نمی‌دانیم که دانشجویان، چگونه خود را در محیط بالین ارزیابی می‌کنند. مطالعات کیفی از آن دسته مطالعاتی است که در پی کشف نادانسته‌ها است. پی بردن به تفکر دانشجویان، می‌تواند در بهبود ارزشیابی، نقش داشته باشد. هدف از مطالعه‌ی حاضر، تبیین چگونگی ارزشیابی دانشجویان از خود، در کارآموزی در بالین است.

روش

در این تحقیق، از روش پژوهش کیفی تحلیل محتوا استفاده شد. پژوهش کیفی، رویکردی هوشمندانه و ذهنی برای توصیف تجربیات زندگی و معنی دادن به آن‌ها و وسیله‌ای برای جستجوی عمق، معنا و پیچیدگی موجود در پدیده‌هاست. نمونه‌گیری مبتنی بر هدف و از بین دانشجویان پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی گلستان در سال ۱۳۸۹ صورت گرفت. معیارهای ورود به مطالعه شامل دانشجوی بودن، سابقه‌ی کارآموزی در بالین، تمایل به انجام

در محیط پویایی مانند بالین، ضبط و ثبت تجارب و عملکرد دانشجویان و کلیه‌ی ابعادی که شکل‌دهنده‌ی صلاحیت بالینی است، مستلزم به‌کارگیری رویکردهای چند جانبه، توجه به محورهای مختلف و تمام شرایطی است که رفتار و عملکردهای مشهود را در دانشجو شکل می‌دهد. در طراحی و اجرای رویکردهای ارزشیابی بالینی، اجرای رویکردها و مدل‌های جامع ارزشیابی بالینی را به جای استفاده از ابزارهای کاملاً ساختارمند پیشنهاد می‌کنند (۱). تحقیقات نشان می‌دهد که یکی از چالش‌های دوران تحصیل دانشجویان پرستاری، نحوه‌ی ارزشیابی و ارزشیابی سلیقه‌ای است (۲). مبحث عدالت آموزشی یکی از مباحث جدید در آموزش دانشجویان است. مطالعه‌ای که اخیراً در میان دانشجویان پرستاری و مامایی در خصوص تجربه‌ی عدالت در آموزش انجام شد، نحوه‌ی ارزشیابی استاد، به‌ویژه در کارآموزی به نقد کشیده شد (۳). بررسی دیگری نیز نشان داد، شیوه‌ی ارزشیابی اساتید از مباحثی است که بیشترین دغدغه‌ی دانشجویان را شکل می‌دهد و عدالت آموزشی اساتید را به چالش می‌کشد (۴). در هنگام انجام مهارت-های بالینی و ارائه‌ی مراقبت به مددجویان، دانشجویان از توانمندی خود تصویری دارند و متوقعند که ارزشیابی انجام گرفته توسط استاد با این تصور هم‌خوانی داشته باشد و قضاوت استاد در مورد آنان دور از واقعیت ذهنی آن‌ها نباشد (۵). آموزش بالینی برای تبدیل دانشجویان به پرستارانی که بتوانند به‌طور مستقل و با کفایت در امر مراقبت از بیمار فعال باشند، حیاتی است و وجود عوامل تنش‌زا در محیط بالین اجتناب‌ناپذیر است (۶). دانشجویان پرستاری و مامایی در محیط بالین استرس‌های زیادی را تجربه می‌کنند که یکی از آنها در خصوص ارائه‌ی تکالیف دروس بالینی و تفاوت در شیوه‌ی ارزشیابی مربیان است (۷). بر اساس مطالعات انجام شده، بیشتر دانشجویان پرستاری و مامایی از نحوه‌ی ارزشیابی بالینی شکایت داشته و

اعتماد"، مؤلفه‌های ذهنی قضاوت از خود در عرصه‌ی بالین از سوی پرسنل، "درخشیدن در بین هم‌تایان" از مؤلفه‌های ذهنی قضاوت از خود در عرصه‌ی بالین از سوی هم‌تایان، "جلب اعتماد و رضایت بیمار" از مؤلفه‌های ذهنی قضاوت از خود در عرصه‌ی بالین از سوی بیمار، "به پاسخ‌گویی در حرفه رسیدن" از مؤلفه‌های ذهنی قضاوت از خود در عرصه‌ی بالین از سوی خود دانشجویان قرار نمی‌گرفت.

تجربیات دانشجویان، حاکی از آن بود که آنان به‌طور مستمر و ذهنی در حال ارزیابی دانسته‌ها و عملکرد خود هستند. خود ارزیابی‌های فراگیران برگرفته از سرخ‌ها و علائم از محیط‌های آموزشی و برداشت‌های ذهنی است. آنان این اشارات را به صورت کلامی و غیر کلامی از اطراف دریافت می‌کنند و در ذهن خود به آن‌ها، بار مثبت و یا منفی می‌دهند. این اشارات می‌تواند از هر جهتی باشد، همان‌گونه که در ارزیابی ۳۶۰ درجه رخ می‌دهد، با این تفاوت که تحلیل‌ها توسط یک فرد صورت می‌گیرد. اشاراتی که مشارکت‌کنندگان در این تحقیق آن‌ها را ارزشیابی مثبت استاد، تفسیر می‌کردند "دیدن رضایت مربی، تفویض اختیار از سوی مربی، تأیید مربی، اجازه‌ی کار به صورت مستقل، گرفتن بازخورد، توانایی پاسخ به سؤالات، تشویق شدن، نمره‌ی استاد" بوده است. اشارات دریافتی از سوی پرسنل؛ اعتماد، چگونگی برخورد، تأیید، توانایی انجام وظایف محوله و اشارات هم‌تایان؛ پاسخ به سؤال دوستان، توانایی پاسخ‌دهی در بین گروه، مقایسه‌ی خود با سایرین، از سوی بیماران و مددجویان، جلب اعتماد، توانایی آموزش به مددجو، توانایی پاسخ‌گویی، رضایت بیمار و از سوی خود؛ رضایتمندی، توانایی پیاده نمودن دانش نظری در بالین، در پی نادانسته‌های خود بودن، داوطلب شدن در انجام کارها، استرس نداشتن، احساس اعتماد به نفس در کار بوده است. دانشجویان به خود

مصاحبه و توانایی در بیان تجربه‌هایی از ارزشیابی بالینی در کارآموزی بود. هر مصاحبه بیست تا چهل دقیقه طول کشید. جلسات مصاحبه، بین یک تا دو جلسه متغیر بوده است. ۲۰ دانشجوی در مصاحبه‌های نیمه‌ساختار شرکت نمودند. نمونه‌گیری تا به اشیاع رسیدن داده‌ها ادامه یافت تا جایی که دیگر، با ادامه مصاحبه، داده‌ی جدیدی استخراج نشد. کلیه‌ی داده‌ها ضبط و کلمه به کلمه دست‌نویس شدند. ویژگی‌های فردی (سن، جنس، ترم تحصیلی، رشته) نیز ثبت گردید. حداقل دو سؤال باز پرسیده شد "در بالین خود را چگونه ارزیابی می‌کنید؟ آیا موقعیت و شرایطی را به خاطر دارید که خود را مورد ارزشیابی قرار دادید؟" بقیه‌ی سؤالات کاوشی بودند. پس از انجام مصاحبه، متن گفتگوها از نوارها، پیاده و چندین بار مرور شد، در مرحله‌ی بعدی، متن نسخه‌برداری شده چندین بار روخوانی و زیر قسمت‌های مهم خط کشیده شد تا از سایر قسمت‌ها متمایز شوند. سپس قسمت‌های مهم به کوچک‌ترین واحد معنی‌دار خود شکسته شد. داده‌های کم ارتباط و بی‌ربط کنار گذاشته شد. مضمون‌ها با توجه به تکرار و معنای خود در دسته‌هایی قرار گرفت که نام این دسته‌ها نشانگر محتوای آن و بیانگر منظور مشارکت‌کنندگان بود. دسته‌ها چندین بار مرور و دسته‌های مشابه در یکدیگر ادغام شدند. در نهایت پژوهشگران و مشارکت‌کنندگان درباره‌ی معنای داده‌ها و آنچه در قالب مضامین اصلی و فرعی، دسته‌ها، محتوا و نام آن‌ها نمود یافته بود، به توافق رسیدند.

نتایج

آنالیز تجارب دانشجویان، نشان داد که ملاک‌های خود ارزیابی تلفیقی از معیارها و قضاوت‌های محسوس و نامحسوس برگرفته شده از پیام‌های ارسالی از سوی "استاد، پرسنل درمانی، هم‌تایان، بیماران و خود دانشجو" می‌باشد. "جلب رضایت و تفویض اختیار"، از مؤلفه‌های ذهنی قضاوت از خود در عرصه‌ی بالین از سوی مربی، "جلب

جلب رضایت مربی دانشجویان یکی از مؤلفه‌های خود ارزیابی خود را در بالین از آموخته‌ها با جلب رضایت استاد، مورد محک قرار می‌دادند. از گفتگوهای استاد، نظرهای مثبت و منفی و رضایت‌مندی در مورد دانشجو و در پایان نمره‌ای که می‌دهد، باعث می‌شد که دانشجویان پی به وضعیت آموزشی خود ببرند. تشویق استاد و داشتن نظر مثبت به کار دانشجو، باعث افزایش انگیزه در یادگیری دانشجو می‌شده است. یکی از شرکت‌کنندگان چنین اظهار می‌دارد که: "مسلماً نظر استاد مؤثر است. تا حدی در نمره منعکس می‌شود و تا حدی از صحبت‌هایی که می‌کند، رضایتی که از کار آدم نشان می‌دهد، نظرهای منفی و مثبت استاد، هر دو به یک میزان تأثیر می‌گذارند. اما، در تعریف کردن، انگیزه‌ام بالا می‌رفت و وقتی که از کارم تعریف می‌شد، انگیزه برای کارم بیشتر می‌شود."

"در اپی‌زیتومی، وقتی استاد گذاشت من انجام دهم و با این‌که اولین بارم بود، استاد گفت خیلی خوب دوختی، من خودم را مثبت ارزیابی کردم."

تفویض اختیار از سوی مربی

یکی دیگر از مؤلفه‌هایی که دانشجویان را به مثبت ارزیابی کردن خود در بالین می‌رساند، این بود که مربی، بخشی از مسئولیت آموزشی خود را به یک دانشجو تفویض اختیار می‌کرد و دانشجو به همتایان خود آن مهارت یاد گرفته شده را آموزش می‌داد و این می‌توانست، حیطه‌های مسئولیت‌های مربی را هم شامل شود، از قبیل نظارت بر کار دانشجو بدون کمک کردن به او در بالین و یا استقلال دانشجو در کار، بدون نظارت مربی باشد.

"مثلاً مربی به من گفت که به بقیه‌ی بچه‌ها در کارآموزی کمک کنم و تقریباً مربی به من کمی از مسئولیت خود را می‌داد."

"مربی به من می‌گفت که به بچه‌ها کمک کنم و من احساس کردم که خوب بودم که مربی این حرف را به من می‌زند."

نمره‌ی ذهنی می‌دادند و گاه این نمره، کمتر از نمره‌ی استاد بالینی (به دلیل عدم رغبت به تلاش بیشتر و یا خطا در انجام کار) بوده است. گاهی آن‌ها نمره‌ی خوب دریافتی از سوی استاد را به دلیل صوری و ظاهری بودن آن، واقعی نمی‌دانستند. مقایسه‌ی نمره‌ی خود با سایرین، به‌طور مستمر در بین دانشجویان، در جریان بوده است.

اشارات محسوس و نامحسوس از سوی استاد

"جلب رضایت و تفویض اختیار" از مضامینی است که در این مطالعه از سوی استاد از طریق اشارات محسوس و نامحسوس از سوی "استاد" به دانشجو می‌رسد و دانشجو آن را در ذهن خود مورد قضاوت قرار می‌دهد.

دانشجویان در بالین، دائم در پی شواهدی بودند که دریابند، آیا یادگیری در آنها اتفاق افتاده است یا نه. یکی از عواملی که آن‌ها را به این باور می‌رساند و خود را در بالین مورد محک ارزشیابی قرار می‌دادند، توجه به استاد و عکس‌العمل‌های او، چه به صورت کلامی و چه غیر کلامی بوده است از قبیل: "جلب رضایت، تفویض اختیار، مقایسه با همتایان و خود راهبری". دیدن رضایت مربی از نحوه‌ی کارکرد او و یا محول کردن کار به دانشجو در حدی که حتی بتواند نقش مربی را برای دیگر دانشجویان اجرا نماید و در بالین به حدی برسد که بتواند بدون کمک مربی و به صورت مستقل کار انجام دهد و به نحوی کار انجام دهد که بازخوردی منفی و یا نکته‌ای تکمیلی از سوی مربی نداشته باشد و مورد تشویق او قرار بگیرد و در مقایسه با دیگران همتایان، جلب توجه نماید و در پی سؤالات و کاستی‌های یادگیری خود بودن و در پایان، کسب نمره‌ی تا حدی خوب را نشان‌دهنده‌ی یادگیری و خوب ارزیابی کردن خود می‌دانستند.

گرفتن برداشت دانشجویان انجام دهند. در این مطالعه، دانشجویان رضایت مربی و سپردن کار به دانشجو و اجتناب از بازخورد منفی و کسب نمره‌ی رضایت‌بخش را ملاک یادگیری خود می‌دانستند.

اشارات محسوس و نامحسوس از سوی پرسنل بهداشتی و درمانی

"جلب اعتماد" از مضامینی است که از طریق اشارات از سوی پرسنل در ارزیابی از خود دانشجویان نقش دارد. دانشجویان از جهات مختلفی در بالین، مهارت‌های خود را مورد ارزیابی قرار می‌دهند. علاوه بر استاد، عکس‌العمل پرسنل در خود باوری آن‌ها در ارزشیابی از خود تأثیر دارد. نحوه‌ی برخورد پرسنل و اعتماد و تأیید کار دانشجویان و از پس وظایف محوله بر آمدن را مبنی بر ارزشیابی خوب خود در آن بخش می‌دانستند.

"پرسنل در ابتدا بسیار بی‌اعتماد بودند، مثلاً وقتی، در یخچال را باز می‌کردیم، آن‌ها سریع می‌آمدند و می‌گفتند که در یخچال داروها، نباید زیاد باز باشد و ما ناراحت می‌شدیم، ولی بعدها به کار ما ایراد نمی‌گرفتند و معلوم بود که کار ما تا حدی قابل اطمینان است."

"مسئول بخش، در ایستگاه می‌نشیند و به افراد اگر اشتباه می‌کنند، تذکر می‌دهد، ولی تا کنون به من تذکر نداده است، از این طریق هم خودم را مثبت ارزیابی می‌کنم."

"ترم پایین بودم و مهارت کافی در توشه‌ی واژینال نداشتم و یکی از پرسنل خوب به من یاد داد."

تجربیات دانشجویان نشان می‌دهد که در ارزشیابی از خود در بالین، تنها متکی به استاد نیستند. چگونگی تعامل با پرسنل بخش، مؤید خوب و یا بد ارزیابی کردن از خود است. پرسنل، در شروع مواجهه با دانشجویان، به‌علت حساسیت کار و نداشتن اطمینان، مدام پیام‌هایی ارسال می‌کردند که دانشجویان به مبتدی بودن خود پی می‌برد. با گذشت زمان و یادگیری دانشجویان این اعتماد به وجود می‌آمد

نظارت مربی در بالین، یکی از وظایف آموزشی در بالین است و همچنین، به دلیل حساسیت این رشته و پیش‌گیری از خطاهای بالین و صدمه ندیدن بیمار و مددجو لازم و ضروری است. با این وجود، برخی اوقات، دانشجویان در کار به صلاحیت می‌رسند که در واقع، بخشی از ارزشیابی هم هست. در این مرحله، دانشجویان به مهارت رسیده است و می‌تواند مستقل و حتی بدون نظارت استاد، کار انجام دهد.

"با توجه به مشاوره‌هایی که می‌دادم، خودم را ارزیابی می‌کردم، استاد به مشاوره‌ی من گوش می‌داد و راضی بود. یکی از روش‌هایی که خودم را ارزیابی می‌کردم، همین بود که استاد، مشاوره‌ی من را کامل می‌دید و توضیح اضافی به خانم باردار نمی‌داد."

"در موارد زنان پرخطر، استاد به من می‌گفت بیا و به این خانم مشاوره بده و پرونده‌اش رو کامل کن. این کار استاد نشان می‌داد که از من راضی است و ارزیابی خودم را مثبت می‌دیدم."

تجربه‌ی دانشجویان در ارزشیابی بالین از خود، نشان می‌دهد زمانی که دانشجویان از وابستگی در کار به سوی استقلال می‌رفتند، بر این باور بودند که به یادگیری رسیده‌اند. علاوه بر استقلال، مواردی از قبیل، پاسخ سریع به سؤال استاد، مورد تأیید استاد بودن و نمره‌ی خوب از مواردی بود که دانشجویان را به ارزشیابی مثبت از خویش‌تر نزدیک‌تر می‌کرد.

"این‌که وقتی سؤالی را در جمع می‌پرسید، سریع جواب دهم و بلد باشم."

"استادم به من بگوید که خوب کار می‌کنم یا نه؟"

تجربیات دانشجویان از خود ارزشیابی، در این‌جا نشان‌دهنده‌ی نقش حساس مربی بالین در یادگیری دانشجویان است. این برداشت و توجه دانشجویان می‌تواند نقش حساس معلم را در رابطه با یادگیری دانشجویان برجسته نماید، چرا که دانشجویان حساس به حرکات و رفتار معلم است و چه بسا معلمین رفتار و یا گفتاری را بدون در نظر

دانشجوی موفق، در مقایسه با دیگر هم‌تایان بهتر نمود می‌یابد. دیدن سبقت در یادگیری و توجه اطرافیان به او و یا حتی دیدن نقص‌های هم‌تایان در مهارت، خود را به باور یادگیری می‌رساند و از طرفی رفتارهای صحیح دانشجوی، باعث می‌شد تا دانشجویان ضعیف به نقص‌های خود در یادگیری پی ببرند.

و دانشجوی را به این باور می‌رساند که یاد گرفته است. داشتن اجازه برای دست زدن به دارو و تجهیزات بخش، پرسه زدن در اطراف ایستگاه پرستاری، نداشتن تذکر و انجام درست وظایف محوله از سوی بخش را ارزیابی مثبت خود می‌دانستند.

اشارات محسوس و نامحسوس از سوی هم‌تایان

"درخشیدن در بین هم‌تایان" از دیگر مؤلفه‌های خود ارزیابی شرکت‌کنندگان بوده است؛ زمانی که ترجیحی بین هم‌تایان از خود می‌دیدند. دانشجویان از زاویه‌ی دیگری هم خود را ارزشیابی می‌کردند، این بار در گروه خود را مورد ارزشیابی قرار می‌دادند. گروه هم‌تایان و یا هم دوره‌ای، اگر قادر به پاسخ‌گویی سؤالات استاد در میان گروه و یا پاسخ به سؤالات هم‌کلاسی‌ها بودند، یا توانایی تشخیص خطای هم‌تایان در کار بالینی، سبب ارزیابی خود از یادگیری در بالین می‌شده است.

"آنها دیگر به ما اطمینان دارند، مثلاً بچه‌های هم‌گروهی من وقتی استاد از آنها سؤال می‌پرسید، اگر بلد نبودند، سریع به من مراجعه می‌کردند و من حس می‌کردم که خوب بلد هستم و نسبت به بقیه، بیشتر یاد گرفتم."

"وقتی سؤالی را در جمع می‌پرسید، سریع جواب دهم و بلد باشم، این که بگویند که مرا چگونه می‌بیند، خودم را با بقیه مقایسه و سعی می‌کردم به هدفم که اول بودن است، برسم و خودم را ارزیابی کردم که توانستم در بین گروه به این هدف برسم."

"هم‌گروهی می‌تواند در بالا بردن اعتماد به نفس و کاهش استرس مؤثر باشد و یا بالعکس. یکی از هم‌گروهی‌هایم خطای ناشی کارانه‌ای داشت در مورد رگ‌گیری و عدم احتیاط اصول بهداشتی و علمی با بستن گارو و وارد کردن آنژیو، باز کردن گارو یادش رفته بود و خون با جهش خارج شد."

اشارات محسوس و نامحسوس از سوی بیماران

"جلب اعتماد و رضایت بیمار" از دیگر مضامینی است که دانشجویان برای خود ارزیابی خود در صلاحیت حرفه‌ای نیازمند آن بودند. دانشجویان در بالین، در تعامل با بیمار و مددجو خود را مورد ارزشیابی در یادگیری قرار می‌دادند. جلب اعتماد بیمار و توانایی آموزش دادن به او و قدرت پاسخ‌گویی به سؤالات بیمار و در نهایت رضایت بیمار از آن‌ها می‌توانست در خود ارزیابی مؤثر باشد.

"مریض هم مهم است، مثلاً وقتی می‌خواهیم، رگ بگیریم ... این قدر خوب کار کنم که مریض راضی باشد ..."

"وقتی زمان کارآموزیم تموم شد، بیمار (زائو) از من خواست کنارش باشم و ترکش نکنم"

"بیمار مبتلا به دیابت از من پرسید، برای کنترل بیماریم باید چه کار کنم؟ من تونستم به اون آموزش بدم"

"چهره‌ی مادران در پره ناتال، موقع خداحافظی تشکر می‌کردند و می‌رفتند که نشان می‌داد راضی است، من خودم را مثبت ارزیابی می‌کردم."

دانشجویان در حین یادگیری به عکس‌العمل بیماران توجه زیادی داشتند. اگر از سوی آن‌ها پذیرفته می‌شدند یا در مراقبت از آنها کمک می‌گرفتند و در پایان رضایت خاطر داشتند، خود را خوب ارزیابی می‌کردند. یکی از راه‌های ارزشیابی کیفیت خدمات بهداشتی درمانی، کسب رضایت بیماران و مددجویان است.

اشارات محسوس و نامحسوس از سوی خود دانشجوی

به پاسخگویی در حرفه رسیدن، از دیگر مضامینی بود که دانشجویان، خود را در ارزیابی با آن محک می‌زدند. دانشجویان از زاویه‌های مختلفی دانسته‌های بالینی خود را ارزیابی می‌کردند؛ استاد، پرسنل، هم‌تایان، مددجویان بیماران و خود ارزیابی. زمانی که قادر به پیاده نمودن تئوری‌های فرا گرفته شده در بالین، در پی نادانسته‌ها بودند، یادگیری رو به پیشرفت داشتند، برای انجام کار داوطلب می‌شدند، استرس نداشتند، اعتماد به نفس مناسبی داشتند، نتیجه کار را می‌دیدند و به مرحله‌ی پاسخ‌گویی می‌رسیدند، خود را مثبت ارزیابی می‌کردند.

"بیشتر به این اهمیت می‌دهم که انتظاری که از خودم دارم، برآورده شود. یعنی چیزی که بدم بتوانم منتقل کنم به بالین ... مثلاً کاری را می‌خونم که باید استریل باشد، ولی به دلیل این‌که توی بخش دستکش استریل نداریم، مجبورم با دستکش معمولی کار کنم و ارزیابی خودم از خودم نسبت به کاری که انجام می‌دهم، منفی است."

"چیزهایی که استاد از قبل به ما یاد می‌داد را سعی کردم، خوب اجرا کنم. برای بار اول یا دوم این‌که بلد نباشم، خیلی مهم نبود، ولی انتظار داشتم برای دفعات بعد، هفتاد درصد مطالب را بدانم و خیلی کم فراموش کنم ..."

محیط‌های آموزشی بالین می‌بایست در ساختار و نیروی انسانی با محیط‌های آموزشی تئوری، هماهنگ باشد. پیاده کردن آموزه‌های تئوری در بالین، نیاز به استاندارد بودن محیط‌های آموزشی بالین دارد. دانشجویان، زمانی که قادر به پیاده کردن آموزش‌های تئوری خود در بالین باشند، می‌توانند ارزیابی مثبتی از خود داشته باشند. احساس رو به پیشرفت بودن از نظر صلاحیت‌های بالینی در خود ارزیابی دانشجوی نقش داشت.

بحث

آنالیز تجارب دانشجویان حاکی از آن بود که ملاک‌های خود ارزیابی، تلفیقی از معیارها و قضاوت‌های محسوس و نامحسوس برگرفته شده از اشارات دریافتی از "استاد، پرسنل درمانی، هم‌تایان، بیماران و خود" است.

جلب رضایت و تفویض اختیار، جلب اعتماد، درخشیدن در بین هم‌تایان، جلب اعتماد و رضایت بیمار و رسیدن به پاسخ‌گویی در حرفه، از مؤلفه‌های ذهنی قضاوت از خود بوده است. بنابراین، گاه نمره‌ی ارزیابی خارجی به دلیل صوری و سطحی بودن، مورد پذیرش دانشجویان قرار نمی‌گرفت. یافته‌های مطالعه حاضر حاکی از آن است که دانشجویان با معیارهای خاص خود به ارزیابی می‌پردازند.

این معیارها، مشتمل بر دریافت پیام‌هایی است که به طور مستمر از محیط درونی و بیرونی خود دریافت می‌کنند. پیام‌های دریافتی می‌تواند از هر جهتی باشد. همان‌گونه که در ارزیابی ۳۶۰ درجه رخ می‌دهد با این تفاوت که تحلیل‌ها توسط یک فرد صورت می‌گیرد. مشارکت‌کنندگان پیام‌های کلامی و غیرکلامی خود را از طریق استاد، پرسنل، هم‌تایان، بیماران مددجویان و خود دریافت می‌کنند.

یکی از معیارهای اصلی دانشجویان در مورد ارزیابی خود در بالین، دیدن "جلب رضایت و تفویض اختیار" از سوی مربی به نشانه‌ی اعتماد و داشتن مهارت در انجام آن کار بود که عاملی در بهبود اعتماد به نفس در بالین دانشجو و همچنین انگیزه‌ی او برای انجام وظایف دانشجو است. در یک مطالعه که به منظور خود ارزیابی و ارزشیابی توسط مربی انجام شد، ارزیابی اساتید و دانشجویان مشابه و بیان‌گر آن است که دانشجویان به‌طور نسبی می‌توانند عملکرد خود را مانند اساتید مورد قضاوت قرار دهند (۸). در مطالعه‌ی دیگری، تشویق‌کننده بودن از ویژگی‌های مدرسین بالینی اثربخش بوده است (۹).

دانشجویان آن است که قادر باشند به پیامدها یا همان هدف غایی علمی و آموزشی دسترسی یابند (۱۲). نتایج مطالعه‌ای با عنوان "آیا دانشجویان پرستاری به سمت پاسخ‌گویی و آماده شدن برای آینده هستند؟" نشان داد که دانشجویان، برخی از مراقبت‌ها را جزء وظایف خود یا پرستار تحصیل کرده نمی‌دانند و این امر می‌تواند در کیفیت مراقبت ارائه شده خلل ایجاد نماید (۱۳). حال، این سؤال پیش می‌آید که آیا در خود ارزیابی، دانشجویان بر حسب سلیقه و نوع مهارت کسب شده خود را ارزیابی می‌کنند و یا این که شرح وظایف عمومی پرستار را هم مد نظر قرار می‌دهند؟

یافته‌های مطالعه حاضر حاکی از آن است که دانشجویان با معیارهای عینی و گاه ذهنی خاص خود به ارزیابی می‌پردازند. لذا توانایی شیوه‌های ارزیابی جاری مورد تردید و سؤال است. مطالعات بیشتری برای پاسخ به این سؤال که آیا استاد و دانشجو از یک زاویه به کار انجام شده می‌نگرند، مورد نیاز است.

تشکر و قدردانی

پژوهشگران بر خود لازم می‌دانند تا از شرکت‌کنندگان گمنام در این مطالعه که تجربیات خود را در اختیار قرار دادند، قدردانی نمایند. همچنین از حمایت‌های معنوی دفتر توسعه آموزش دانشکده‌ی پرستاری و مامایی بویه‌ی گرگان سپاسگزاری می‌شود.

"جلب اعتماد" از مؤلفه‌های ذهنی قضاوت از خود در عرصه‌ی بالین از سوی پرسنل بوده است. چنانچه پرسنل کار را به آن‌ها محول می‌کردند و اشکالی در مهارت آن‌ها نمی‌دیدند و آن‌ها را جزئی از کادر درمان می‌دانستند و آن‌ها ارزیابی مثبتی از خود داشتند. تجربیات دانشجویان در عرصه‌ی مامایی و نقش پرسنل در یادگیری آن‌ها نشان می‌دهد که دانشجویان با جدا شدن از مربی و بودن با پرسنل، گامی به سوی استقلال در کار و لمس دنیای واقعی بر می‌دارند و در همراهی با پرسنل یادگیری‌هایی را از قبیل "استقلال در کار، کسب اعتماد به نفس" تجربه می‌کنند که در کتاب و همراهی با مربی آن‌را درک نمی‌کنند (۱۰) و یا در بررسی دیگری، دانشجویان عدم رابطه‌ی مناسب پرسنل با دانشجو را از عوامل بازدارنده در یادگیری خود ذکر نمودند (۱۱). بنابراین نقش پرسنل علاوه بر یادگیری می‌تواند این مفهوم را هم داشته باشد که دانشجو خود را در ارزیابی یادگیری با اشارات ارسالی پرسنل محک می‌زند. نیاز است تا هماهنگی لازم بین مربیان آموزشی و پرسنل درمانی به عمل آید زیرا، رسیدن به اهداف آموزشی مورد انتظار از دانشجو برای پرسنل درمانی آموزشی باید مطابق با آموزش باشد.

یکی از مضامین این مطالعه "پاسخ‌گویی" بوده است. دانشجویان زمانی که خود را پاسخ‌گو به نیازهای مراقبتی و بهداشتی جامعه می‌دیدند، خود ارزیابی مثبتی داشتند. طبق یک بررسی به عمل آمده از ابعاد عدالت آموزشی از دیدگاه

References

- 1- Alavi M, Irajpour AR, Abedi HA. [Some Concepts in the Evaluation of Clinical Education: A Qualitative Study on the Experiences of Nursing Students and Clinical Teachers Strides In Development of Medical Education]. *Journal of Medical Education Development Center of Kerman University of Medical Sciences*. 2007; 4(1): 10-8. (Persian)
- 2- Valizadeh S, Abedi H, Zamanzadeh V, Fathiazar E. [Challenges of Nursing Students during Their Study: A Qualitative Study. *Iranian Journal of Medical Education*]. 2008; 7(2): 397-407. (Persian)
- 3- Mehravar F, Sanagoo A, Juybari L. [Explanation of justice of education from the students, perspective of Golestan University of Medical Sciences]. *Proceeding of the 12th Conference of Medical Education*, 2011 Apr 30- May 2, Mashhad, Iran, 2011. *Ofogh Journal*. 2011; 4(2): Supplement of abstract of conference. (Persian)
- 4- Nomali M, Jouybari L, Sanagoo A. [Explanation of educational equity among Medical Sciences students: No student should be superior to the others]. *Proceeding of the 12th Conference of Medical Education*, 2011 Apr 30 - May 2, Mashhad, Iran, 2011. *Ofogh journal*. 2011; 4(2): 57. (Persian)
- 5- Windish DM, Knight AM, Wright SM. Clinician-teachers' self-assessments versus learners' perceptions. *J Gen Intern Med*. 2004; 19(5 Pt 2): 554-7.
- 6- Jouybari L, Ibrahimi H, Sanagoo A. [Stressors of Clinical Education: The Perceptions of Nursing Students]. *Journal of Gorgan Bouyeh Faculty of Nursing & Midwifery*. 2006; (10): 1-9. (Persian)
- 7- Taghavi-Larijani T, Ramezani-Badr F, Khatoni A., Monjamed Z. [Comparison of the sources of stress among the senior Nursing and Midwifery Students of Tehran Medical Sciences Universities]. *Journal of Faculty of Nursing & Midwifery*. 2007; 13(2): 61-70. (Persian)
- 8- Delaram M, Tootoonchi M. [Comparing Self and Teacher-Assessment in Obstetric clerkship Course for Midwifery Students of Shahrekord University of Medical Sciences]. *Iranian Journal of Medical Education*. 2009; 9(3): 231-8. (Persian)
- 9- Sloan DA, Donnelly MB, Schwartz RW. The surgical clerkship: characteristics of the effective teacher. *Med Educ*. 1996; 30(1): 18-23.
- 10- Mohamadi Z, Jouybari L, Sanagoo A. [Learning from staff: Experiences of Midwifery students in internship]. *proceeding of 10th National Medical Education Congress*, Shiraz, 5-7 May 2009. (Persian)
- 11- Ghodsbin F, Shafakhah M. [Facilitating and Preventing Factors in Learning Clinical Skills from the Viewpoints of the Third Year Students of Fatemeh School of Nursing and Midwifery]. *Iranian Journal of Medical Education*. 2008; 7(2): 343-52. (Persian)
- 12- Nomali M, Sanagoo A, Juybari L. [Dimensions of justice of education from the students, perspective of Golestan University of Medical Sciences]. *Proceeding of the 12th Conference of Medical Education*, 2011 Apr 30 - May 2, Mashhad, Iran, 2011. *Ofogh journal*. 2011; 4(2): 57. (Persian)
- 13- Mallah M, Abbasi-Makrani A, Majnoni MZ, Sanagoo A, Jouybari L. [If the nursing students ready for the future and accountability?] *The proceeding of 10th National Congress on Medical Education*, Shiraz, 5-7 May 2009. (Persian)

How would the students evaluate themselves in clinical settings: Results of a Study

Samieh Ghana¹, Akram Sanagu², Leila M Jouybari^{2*}

1- Student of Midwifery and member of Student Research Committee, Golestan University of Medical Sciences, Gorgan, Iran.

2- Ph.D of Nursing Education, Assistant Professor of Bouye Faculty of Nursing and Midwifery, Nursing Research Center, Golestan University of Medical Sciences, Gorgan, Iran.

*Corresponding Author:
Leila M Jouybari, Nursing Research Center, Golestan University of Medical Sciences, Gorgan, Iran
Tell: 09113548454
Email: jouybari@gmail.com

Abstract

Background: The evaluation of learner's performance is one of the important and critical components in teaching-learning process. The aim of this study is to explain the students' experiences of self-assessment in clinical practice.

Methods: In this qualitative study in 2010, semi-structured interviews conducted with 20 Nursing and Midwifery students. The sampling method was purposeful and with maximum variation. All of the participants answered two open-ended questions "how do you assess yourself in clinical practice? and do you remember any clinical situation that you assessed yourself?" The probing questions were used to make deeper the interviews. The interviews were recorded, transcribed verbatim and analyzed using content analysis method. The oral informed consent was obtained for the participation in voice recording.

Results: The analysis of the students' experiences indicated that the self-assessment criteria are the combination of verbal and non-verbal judgments of instructor, staff, peer & patients & also student's self-assessment. Attracting 'instructor & patients' satisfaction and trust, shining among others and being responsible are mental criteria of self-judgment in clinical area. Therefore, the students sometimes didn't accept the external evaluator's assessment grading as real ones, since they suppose them superficial & formal.

Conclusion: The findings of this study. Indicate that students evaluate with their own criteria that some of them are written as assessment documents and some of them not. The students are receiving constantly cues from external and internal environment. It seems current evaluation methods are not enough accurate. We need to more research to understand if the students and faculties have the same views on evaluation or not.

Keywords: self-Assessment, clinical practice, student, nursing, midwifery

Received: 06.02.2011

Accepted: 02.11.2011